

Ösztöneimre hallgatok

Rendszeresen úszom, erősítő gyakorlatokat végzek

Somfai Éva színművésznő Budapesten született. 1960-ban végzett a főiskolai végzettséget adó Rózsahegy Kálmán Színészképző Iskola prózai szakán. 1961 és 1990 között a Békéscsabai Jókai Színház, az Állami Déryné Színház (ahol eljátszotta az *Irma, te édes* címszerepét, a *Kaktusz virága* főszerepét, a *Koldusopera* Kocsma Jennyjét, a *Szentiván-éji álom* Titániáját, a *Mágnás Miska* Marcsáját, *A helység kalapácsa* Szemérmes Erzsókját), a Józsefvárosi Színház, 1990-től a Népszínház és a Várszínház társulatának, majd a Budapesti Kamara Színháznak a tagja. Ezekben az években szerepeket vállal vendégként a Soproni Petőfi Színházban és a Turay Ida Színházban. Jelenleg a Turay Ida Színház társulatának tagja.

Színházi szerepei – a teljesség igénye nélkül: Nini (Márai Sándor: *A gyertyák csonkig égnék*), Galambosné (Csíki Gergely: *A nagymama*), Mama (Mrozek: *Mészárszék*), Kamilla (Szigligeti Ede: *Liliomfi*), Muskátné (Molnár Ferenc: *Liliom*), Anya (Mikszáth Kálmán: *Búzakalász*), Charlotte (C. Magnier: *Oscar*), Kabóczáné (Heltai Jenő: *Naftalin*), Fogadósné (Brustein: *Tamás bátya kunyhója*), Mama (Topolcsányi Laura: *A vöröslámpás ház*), Nonnie néni (T. Williams: *Az ifjúság édes madara*), Paula (Örkény István: *Macskajáték*), Öreg grófné (Szirmai Albert–Bakonyi Károly–Gábor Andor: *Mágnás Miska*), Pepi néni (Móricz Zsigmond: *Nem élhetek muzsikaszó nélkül*), Mamy (R. Thomas: *Nyolc nő*), Stanci néni (Békeffy–Kiss–Szentirmay: *A kölcsönkért kastély*).

Szerepelt – többek között: E. Knoblauch: *A Faun* c. színházi közvetítésben, a *Néma lányban*, a 6:3-ban, a *Lacikában*, az *Itt a Földön* c. tévéjátékban, a *Kálmán Imre*-filmben, a *nagy varázssüti*je c. filmben, és a *Szomszédok* teleregényben több karaktert is megformált.

Szakmai elismerések: ötszörös nívódíjas, Déryné Színházi Arany Gyűrű, Kultúráért Erdemérem, Tábori Nóra Díj, a Turay Ida Színház Kék Madár díja.

Így estem be a sугólyukba

54 évvel ezelőtt lépett a színi pályára. Hány évesen kezdett el játszani?

– Háborús gyerek vagyok. 5 éves voltam a második világháború idején. A háború után létrejött egy nőegylet, ahová anyukám levitt; kis kosár volt a karomon, s nyolcévesen ott énekeltem egy dalt. Később, általános iskolában és a gimnáziumban szavalóversenyekre jártam, s mindig a második díjat nyertem. Arany János balladáit és József Attila költeményeit nagyon szerettem. Amikor színiiskolás voltam, fel kellett lépnem a budai várban a püspöki palotájában. Ott ült előttem

a klérus, s elszavaltam József Attila *Lebukott* című versét. Elsőévesként nagyon izgultam. Kiálltam a színpadra, de nem vettem észre, hogy nyitva van a sугólyuk, s beleestem. Miután kimásztam onnan, elszavaltam, mint a színen lebuokott növendék, a *Lebukott* című verset.

Miért döntött a színészet mellett? Szülei művészek voltak?

– Nem vagyok művészpálcánta. Édesanyám, lajozsmizsei születésű, gazdag családból származott. Kislány koromban egy vidéki kúria kertjében szaladgáltam. A kitelepítést viszont megúsztuk. Édesapám pedig vállalkozó volt. A kúriát, a birtokot elvették. Ezt nagybátyám nem bírta elviselni, meghalt a vasútállomáson. Összeesett, s megállt a szíve. Családunk büszkesége Polyák Imre olimpiai bajnok kötöttfogású birkózó; unokabátyám vette el a hűgát. Polyák Imre ugyan Kecskeméten született, de Lajosmizsén nőtt fel, majd 2004-ben a város díszpolgára lett. Róla nevezték el 2014-ben a Fekete István Sportiskolai Általános Iskola tornacsarnokát. S hogy miért lettem színésznő? Azt hiszem, már csecsemőnek erre a pályára születtem. Semmi más tervem nem volt. Hívtak engem az Újbudai Rádióba is bemondónak, ami azért jelentett kihívást, mert hajnali öt óra-kor kellett kelnem, így csak egy évig bírtam csinálni. A gimnáziumban pedig Hofi Géza, aki három évvel felettem járt, segített matekból, hogy elkerüljem a bukást.

Szülei mennyire támogatták elképzeléseit?

– Édesapám azt szerette volna, ha elvégzem az orvosi egyetemet. De én nem adtam fel tervemet. Magánúton végeztem el a színiiskolát; a Rózsahegy Kálmán színésziskolájába jártam, ott szereztem meg főiskolai végzettségemet. Kitűnő tanáraink voltak. Bálint Lajos, Lulu bácsi tanította a színpadi mesterséget, Spiegel Annie, aki Brecht színházában nőtt föl, volt az énektanárom, így mikor megkaptam a Kocsma Jenny szerepet, nem esett nehezemre brechti stílusban elénekelni a balladát a kalózok szeretőjéről. Később Ráday Sára lett az énektanárnőm, aki az Operaház gyémánt diplomása volt. Édesapám pedig egy évig azt sem tudta, hogy Rózsahegyiekhez járok, azt hitte, minden reggel az egyetemi előadásokra igyekszem. Amikor megtudta az igazságot, nem haragudott rám, később büszke is volt a sikereimre.

Jelentkezett a Színművészeti Főiskolára?

– Csak egyszer, de elutasítottak, mert anyai ágon gazdag családból származtam. Ezért választottam a Rózsahegy Kálmán Színész-képző Iskolát. Egy éven át igen komoly összeget kellett az oktatásért fizetnem, majd elengedték a tandíjat.

De ha szülei nem is tudták azt, hogy színészképzőbe jár, akkor honnan teremtette elő az összeget?

– Anyukám adott pénzt, ő engedékenyebb volt.

Mennyire volt családias a légkör Rózsahegyieknél?

– Nem tudom, hogy mindenkivel így bántak-e, de reggelként Kálmán bácsi kitüntetett azzal, hogy íhattam vele a teraszon habos kakaót, kaptam mellé finom péksüteményt, s azután kezdtük az órákat. Három évet jártam hozzájuk, sőt még ballagtunk is.

A színművészetek nem nézték le azokat, akik „csak” színészképzőbe jártak?

– Igaz, nekünk nehezebb volt elhelyezkednünk, de nem néztek le bennünket, mert jól teljesítettünk a színpadon. Akkor az volt a szabály, hogy mindenkinek, így a színművészeteknek is két évig vidéken kell játszaniuk.

A fiatal színészek többsége nem ismeri az elmúlt korszak legendás színészóriásait

Rózsahegy kiváló karakterszínész volt. Igazi egyéniség. Vannak ma a pályán olyan fiatal művészek, akik egyéniségek, akikre nem a médiareklám miatt megy be a publikum?

– Igenis vannak, csak nem ismerik őket, mert alig készülnek tévé- és rádiójátékok. A Turay Ida Színházban nagyon sok tehetséges fiatal játszik. Sajnos nincs sok időm más

színházak előadásait megnézni. A Madáchban nagyon jó a társulat, oda szívesen megyek. Engem igazán az bánt, hogy a fiatal színészek többsége nem ismeri az elmúlt korszak legendás színészóriásait, mivel a főiskolán alig esik róluk szó.

Nagyon sok színtanoda működik, ahonnan ömlesztik a végzősöket. Ők el tudnak helyezkedni?

– Csak hatalmas szerencsével. Mivel ezek a tanodák – tisztelet a kivételnek – a tandíjbevételek tartják lényegesnek, ezért nem mondják meg a növendékeknek, ha alkalmatlanok a színi pályára.

Két évig Békéscsabán játszott. Oda is akart menni?

– Először Győrbe hívtak, tárgyaltam az igazgatóval. Az ottani karmester is meghallgatott, s kijelentette, hogy nagyon jó dolgom lesz itt, ha – most finoman fogalmazok – szorosabb barátságot kötünk egymással. Ebből nem kértem, és ezért Békéscsabát választottam, amit sosem bántam meg. Bár prózai szakon végeztem, máris operett szerepeket kaptam. Először a *Leányvásár* Bessie-jét játszottam, majd a *Csárdáskirálynő* Stáziáját, s utána osztottak rám prózai szerepeket is.

Nem jelentett gondot a vidékre költözés?

– Az első házasságomat éppen ez tette tönkre. A távolság miatt kellett elválnunk. Első férjem tengerésztiszt volt, és ő is ritkán tartózkodott otthon.

Akkor még léteztek igazi társulatok. Az előadások után beültek a klubba a színészek, beszélgettek. Ez nem hiányzik?

– Szerencsére a józsefvárosi Turay Ida Színházban működik társulat, és az előadások után nem rohan mindenki haza. A fiatalok beszélgetnek a büfében, jól érzik magukat. Békéscsabán az előadások után beültünk a klubba, vacsoráztunk. Szoboszlai Sándor volt a színház vezető színésze, sokszor ő fedezte a vacsorákat, s ha nem, akkor felírtattuk, hogy mennyivel tartozunk, s fizetéskor rendeztük a cecet.

Ugyan nem járt orvosi egyetemre, de mit gondol: a színész a közönséget és önmagát is képes pszichésen gyógyítani?

– A színészek képesek magukat lelkileg gyógyítani. Különböféle figurákat játszunk, és amikor nagyon nehéz a szerep, azt átéljük. Utána szükséges a kikapcsolódás, a felüdülés. Egyetlenegy előadás után sem esem depresszióba. Amennyiben a néző azt érzékeli, hogy pontosan láttatunk valamely őt is érintő problémát, úgy érezheti, hogy nincs egyedül. Az ilyenfajta közösségélmény által a színház gyógyító lehet.

Többen azt mondják, hogy a színészek abban is különböznek az átlagpolgároktól, hogy minden este más bőrbe bújnak bele, és ez nem teljesen normális dolog.

– Ez egy teljesen normális hivatás, ami nem könnyű, de ezért tanuljuk meg a szakmát. Természetesen nem rutinból kell dolgozni, hanem át kell élni a szerepeket. Lehetek királynő, szegény lány, akármí. A *Mágnás Miskában* most az öreg grófnét játszom, míg 35 éves koromban, a Déryné Színház-

ban a Marcsát. Bizony vastapsokkal jutalmaz most is a közönség. Nagyon jóleső érzés, mikor egy poén elmondása után felderül a publikum.

Sosem dolgozom ki a poénokat

Ki is dolgozza ezeket a poénokat?

– Nem, nálam ezek belülről jönnek. Nem tudatos, hanem ösztönös színésznő vagyok.

Azt mondják, minden előadás megismételhetetlen, mert a felszabadult színházi produkciót a közönség is alakítja. Így minden előadáson vevő a publikum ugyanarra a poénra?

– Akkor, ha olyan színpadi író művéről van szó, amiben az adott mondat szinte hozza a poént. Ilyen esetben a poént nem is lehet másként elmondani, nem lehet „leejteni”. És ez mindig – legalábbis nálam – bejön.

A színészekre általában azt szokták mondani, exhibicionisták, hiúak. Önről viszont azt lehet olvasni: nagyon szerény.

– Valóban nem szeretek előrenyomulni. Amikor a Budapesti Kamara Színház, illetve a Népszínház művésze voltam, akkor, ha a művészeti tanács tagjaként úgy gondoltam, hogy a Jászai Mari-díjat nem érdemlem meg, hanem más kolléga, akkor őt javasoltam. Több díjat is kaptam – szakmaiakat. Állami kitüntetésben nem részesültem.

Nem sajnálja?

– Sajnálom, tudom, megérdemeltem volna, hiszen 12 évem keresztül hozzájárultam a magyar vidék színházkultúrájához, ráadásul nehéz körülmények között. Nagyon szorgalmas vagyok, a legjobb tudásom szerint alakítom szerepeimet, ezért maradtam meg a pályán több mint fél évszázada, de senki sem segített abban, hogy állami kitüntetésben részesüljek. Felterjesztettek kétszer-háromszor, de hiába. Holott megkérdezték tőlem, milyen díjat szeretnék. De nem feleltem. Ha nekik nem jut eszükbe, akkor nem törekszem. Szerény vagyok, tudom, hogy ez a tulajdonság a pályán nem előny, mert be kéne járnom a minisztériumba, és kérni a díjakat. Ám ha valaki az értékeimet nem ismeri, akkor csak annyit tudok tenni, hogy végzem a munkámat.

Milyen volt a színészek társadalmi megbecsülése?

– A mostanihoz nem is lehet hasonlítani. A foglalkoztatott színészeket a közönség szerette, megszólította őket az utcán. A tévében most látunk sorozatokat, de aki abba bekerül, kiesik a színházi világból.

Majd a Déryné Színházhoz került. Ez egy modernebb faluszínház volt?

– A modernebb azért enyhe túlzás. Ascher Oszkár volt akkor a Déryné Színház igazgatója, s felhívott engem Békéscsabáról, no de nem tudtam, hogy ez mivel jár. Annyit tudtam, hogy a Józsefvárosi Színház volt a kőszínházuk, ott folytak a próbák, azt viszont nem, hogy milyen sokat kell utazni. Eleinte nagyon nehéz volt az egészet megszokni, a művelődési házakat nem fűtötték, hideg

Bácsatyai Gergely, Somfai Éva és Pásztor Máté a *Mágnás Miskában* (Turay Ida Színház)